

Chigozie Obioma

De verboden rivier

Uit het Engels vertaald door
Marianne Gossije

DE GEUS

Dit boek is fictie. Verwijzingen naar historische gebeurtenissen, bestaande personen of bestaande plaatsen zijn fictief. Andere namen, personages, plaatsen en gebeurtenissen zijn ontsproten aan de verbeelding van de auteur en elke overeenkomst met bestaande gebeurtenissen, plaatsen of personen, overleden of nog in leven, berust geheel op toeval.

De vertaalster ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van
het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *The Fishermen*, verschenen bij ONE,
an imprint of Pushkin Press

Oorspronkelijke tekst © Chigozie Obioma, 2015

Nederlandse vertaling © Marianne Gossijé en De Geus BV, Breda 2015

Omslagontwerp *total italic* (Thierry Wijnberg), Amsterdam – Berlijn

Omslagillustratie © Getty Images/Andy Bridge

ISBN 978 90 445 3477 1

NUR 302

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus BV, Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland. Telefoon: 076 522 8151.
Internet: www.degeus.nl.

Meer weten over onze boeken en auteurs? Meld u dan aan voor onze nieuwsbrief via www.degeus.nl of volg ons via social media:

De_Geus

DeGeusBreda

Visser

Wij waren vissers: Mijn broers en ik werden vissers in januari 1996 nadat onze vader vertrokken was uit Akure, een stad in het westen van Nigeria, waar we heel ons leven met elkaar hadden gewoond. Zijn werkgever, de Centrale Bank van Nigeria, had hem in de eerste week van november van het jaar ervoor overgeplaatst naar een filiaal in Yola – een stad in het noorden meer dan duizend kilometer verder weg. Ik weet nog goed dat vader 's avonds thuiskwam met de brief die zijn overplaatsing aankondigde; het was een vrijdag. Die avond en de hele zaterdag daarop beraadslaagden vader en moeder, fluisterend als tempelpriesters. Op zondagmorgen was moeder een ander mens geworden. Ineens liep ze in huis rond als een verzopen muis en wendde ze steevast haar blik af. Ze ging die dag niet naar de kerk, maar bleef thuis en waste en streek een stapel kleren van vader, haar gezicht een masker van ondoordringbare mistroostigheid. Geen van beiden zei een woord tegen mijn broers en mij, en wij stelden geen vragen. Mijn broers – Ikenna, Boja, Obembe – en ik wisten maar al te goed dat wanneer de twee hartkamers van ons huis – onze vader en onze moeder – stilte bewaarden zoals de hartkamers bloed vasthouden, het huis overspoeld kon raken als we ze oporden. En dus vermeden we de televisie in de kast met de acht zuiltjes in onze woonkamer. We zaten in onze kamers te leren, of deden alsof, ongerust maar zonder iets te vragen. Van daar staken we onze voelhorens uit om zo veel mogelijk te weten te komen over wat er aan de hand was.

Zondag tegen de avond vielen er steeds meer brokjes informatie uit moeders monoloog, als plukken veren van een fraai getooide vogel: ‘Wat voor baan haalt een man nou weg van zijn zoons die hij moet opvoeden? Al was ik geboren met zeven handen, dan kon ik nog niet alleen voor deze kinderen zorgen!’

Deze rusteloze vragen werden aan niemand in het bijzonder gesteld, maar ze waren beslist bedoeld voor vaders oren. Hij zat in zijn eentje in een fauteuil in de woonkamer, zijn gezicht verscholen achter zijn favoriete krant, de *Guardian*, half lezend en half naar moeder luisterend. En hoewel hij alles hoorde wat ze zei, hield vader zich altijd doof voor woorden die niet rechtstreeks tot hem gericht waren, uitingen die hij bestempelde als ‘laffe woorden’. Dan las hij gewoon door, nu en dan onderbroken door luide afkeuring of bijval over iets wat hij in de krant las – ‘Als er ook maar enige gerechtigheid in deze wereld is, moet Abacha zo snel mogelijk betreurd worden door die heks van een vrouw van hem.’ ‘Wow, Fela is fantastisch! God nog aan toe!’ ‘Reuben Abati moeten ze ontslaan!’ – alleen maar om de indruk te wekken dat moeders geweeklaag zinloos was, gekjammer waar niemand acht op sloeg.

Voor we die avond gingen slapen had Ikenna, die bijna vijftien was en op wiens uitleg we meestal vertrouwden, het idee geopperd dat vader was overgeplaatst. Boja, die een jaar jonger was dan hij en die zich dom gevoeld zou hebben als hij niet ook met een idee kwam, had gezegd dat vader vast naar het buitenland ging, naar een ‘westerse wereld’, iets waar we altijd al bang voor waren geweest. Obembe, die elf was en twee jaar ouder dan ik, had geen mening. Ik ook niet. Maar we hoefden niet lang meer te wachten.

Het antwoord kwam de volgende ochtend toen vader onverwacht de kamer binnenkwam die ik met Obembe deelde. Hij droeg een bruin T-shirt. Hij legde zijn bril op de tafel, een gebaar waarmee hij onze aandacht vroeg. ‘Vanaf vandaag ga ik in Yola wonen, en ik wil niet dat jullie je moeder narisheid

bezorgen.’ Zijn gezicht vertrok toen hij dit zei, zoals altijd wanneer hij ons angst wilde aanjagen. Hij sprak langzaam, met lagere en luidere stem, en nagelde elk woord diep in de staketsels van onze geest. Zodat, als we toch ongehoorzaam waren, hij ons tot in detail kon herinneren aan het moment waarop hij zijn instructie had gegeven met de simpele uitspraak: ‘Ik had jullie gewaarschuwd.’

‘Ik zal haar regelmatig bellen, en als ik slecht nieuws krijg’ – hij stak zijn wijsvinger op om zijn woorden kracht bij te zetten – ‘over wat voor rare streken dan ook, dan krijgen jullie daar een gepaste beloning voor.’

Hij sprak het woord ‘beloning’ – een woord waarmee hij een waarschuwing onderstreepte of de straf voor een wandaad benadrukte – met zo veel kracht uit dat er aan weerskanten van zijn gezicht aderen opzwellen. Zodra dit woord gevallen was, betekende het meestal ook het einde van de boodschap. Hij haalde twee biljetten van twintig naira uit het borstzakje van zijn jas en legde ze op onze werktafel.

‘Voor jullie samen’, zei hij, waarna hij de kamer uit ging.

Obembe en ik zaten nog steeds op ons bed te bedenken wat hij precies bedoelde, toen we moeder buiten zo hard tegen hem hoorden praten dat het leek of hij al een heel eind weg was.

‘Eme, vergeet niet dat je hier opgroeiende jongens hebt’, zei ze. ‘Hoor je me, o.’

Ze sprak nog steeds toen vader zijn Peugeot 504 startte. Zodra we dat hoorden, renden Obembe en ik onze kamer uit, maar vader reed de poort al door. Hij was weg.

Wanneer ik bedenk wat er met ons is gebeurd, dat we die ochtend voor het laatst allemaal samen waren als het gezin dat we altijd hadden gevormd, had ik – zelfs nu, twintig jaar later – graag gewild dat hij niet was weggegaan, dat hij die overplaatsingsbrief nooit had ontvangen. Voor die brief kwam, was alles zoals het moest zijn: vader ging elke ochtend naar zijn werk en moeder, die een winkel met verse waren op de markt

had, zorgde voor mijn vier broers en zusje en voor mij die, net als de kinderen van de meeste gezinnen in Akure, naar school gingen. Alles had zijn gewone beloop. We dachten nauwelijks terug aan dingen die gebeurd waren. Tijd had toen nog geen betekenis. In het droge seizoen kwamen de dagen met wolken die zwanger van stof in de lucht hingen, en zonlicht dat tot in de avond duurde. Tijdens het regenseizoen leek het of een hand wazige beelden tekende in de lucht, wanneer de regen zes maanden achtereen neerkwam in stortbuien die zinderden van onweer. Omdat alles verliep volgens dit bekende, vaste patroon was er geen enkele gedenkwaardige dag. Het enige wat ertoe deed was het heden en de nabije toekomst. Glimpen daarvan kwamen meestal als een locomotief over een spoor van hoop, met binnenin zwarte steenkool en het luide getoeter van een olifant. Soms kwam zo'n glimp in dromen of in ongebreidelde fantasieën die fluisterden in onze gedachten – *ik word piloot, of de president van Nigeria, rijk, met eigen helikopters* – want de toekomst was wat wij ervan maakten. Het was een leeg doek, dat je in gedachten kon inkleuren zoals je wilde. Maar vaders vertrek naar Yola bracht alles aan het wankelen: tijd en seizoenen en het verleden werden belangrijk, en daar smachtten en hunkerden we langzamerhand nog meer naar dan naar het heden en de toekomst.

Vanaf die ochtend woonde hij in Yola. De groene telefoon op tafel, die voornamelijk was gebruikt voor telefoontjes van Mr. Bayo, de jeugdvriend van vader die in Canada woonde, werd nu de enige manier om hem te bereiken. Moeder wachtte rusteloos tot hij weer belde en omcirkelde op de kalender in haar slaapkamer de dagen dat hij contact opnam. Wanneer vader een dag in het schema oversloeg en moeders geduld om nog langer te wachten op was, meestal ver na middernacht, maakte ze de knoop in de zoom van haar *wrappa* los, haalde ze het gekreukelde papiertje tevoorschijn waarop ze zijn telefoonnummer had geschreven en belde ze net zo lang tot hij opnam.

Als we nog wakker waren, verdrongen we ons om haar heen om vaders stem te horen en spoorden we haar aan hem over te halen ons mee te nemen naar de nieuwe stad. Maar vader weigerde pertinent. Yola, herhaalde hij telkens weer, was een onstabiele stad waar in het verleden regelmatig op grote schaal geweld had plaatsgevonden, vooral tegen mensen van onze stam, de Igbo. We bleven hem op de nek zitten tot er in maart 1996 bloedige religieuze rellen uitbraken. Toen vader eindelijk aan de telefoon kwam, vertelde hij – terwijl op de achtergrond nu en dan schoten klonken – dat hij maar ternauwernood aan de dood was ontsnapt toen oproerkraaiers zijn wijk aanvielen, en dat bij hem aan de overkant een heel gezin in hun huis was uitgemoord. ‘Kleine kinderen gedood alsof het kippen waren!’ had hij gezegd, waarbij hij zo veel nadruk legde op ‘kleine kinderen’ dat geen weldenkend mens hem ooit nog zou durven vragen om daarheen te mogen verhuizen, en dat was dat.

Vader maakte er een gewoonte van om de twee weken naar huis te komen in zijn Peugeot 504 sedan, bestoft en uitgeput van de vijftien uur durende rit. We verheugden ons op die zaterdagen dat zijn auto toeterde bij de poort, waar we dan naartoe renden om die open te doen, allemaal benieuwd wat voor versnaperingen of cadeautjes hij dit keer meebracht. Maar toen we er langzamerhand aan gewend raakten hem slechts om de paar weken te zien, veranderde er iets. Zijn reuzengestalte, waarmee hij zich decorum en kalmte aanmat, verschrompelde langzamerhand tot de grootte van een erwt. Zijn aan ons opgelegde routine van zelfbeheersing, gehoorzaamheid, ijverig leren en een verplichte siësta – lange tijd het stramien van ons dagelijks leven – had ons langzamerhand steeds minder in haar greep. Er trok een floers over zijn alziende ogen, waarvan wij dachten dat ze zelfs het kleinste, in het geheim begane vergrijp opmerkten. Aan het begin van de derde maand knapte zijn lange arm, die er vaak de zweep over legde om ons in het gareel te houden, af als een oude boomtak. Toen braken we los.

We zetten onze boeken in de kast en begonnen de ontzagwekkende wereld buiten te onderzoeken, waaraan we niet gewend waren. We waagden ons tot op het gemeentelijke voetbalveld, waar de meeste jongens uit de straat elke middag voetbalden. Maar die jongens waren een meute wolven; ze verwelkomden ons bepaald niet. Hoewel wij ze niet kenden behalve één, Kayode, die een paar huizen bij ons vandaan woonde, wisten deze jongens wel wie wij waren en zelfs hoe onze ouders heetten, en elke dag beschimpten ze ons en geselden ze ons met woorden. Ondanks Ikenna's magnifieke dribbeltechniek en Obembe's formidabele keeperskwaliteiten brandmerkten ze ons als 'amateurs'. Ook plaagden ze ons er vaak mee dat onze vader, 'Mr. Agwu', een rijke man was die voor de Centrale Bank van Nigeria werkte, en dat we bevoorrechte kinderen waren. Ze gebruikten een vreemde bijnaam voor vader: Baba Onile, naar de hoofdfiguur uit een populaire Yoruba-soapserie die zes vrouwen en eenentwintig kinderen had. De naam was duidelijk bedoeld om vader te bespotten, omdat zijn wens om veel kinderen te hebben inmiddels legendarisch was in onze wijk. Het was ook de naam voor de bidsprinkhaan in het Yoruba, een lelijk, groen skeletachtig insect. Wij konden die beledigingen niet over onze kant laten gaan. Ikenna, die zag dat we in de minderheid waren en een gevecht met deze jongens zouden verliezen, vroeg ze herhaaldelijk, zoals het christelijke kinderen betaamde, op te houden met het beledigen van onze ouders omdat die hun niets hadden gedaan. Ze bleven echter doorgaan, tot Ikenna op een avond, woedend omdat ze die bijnaam weer gebruikten, een van de jongens een kopstoot gaf. In een flits trapte de jongen Ikenna in zijn buik en greep hem vast. Heel even trokken hun voeten een slordige cirkel in het stoffige veld terwijl ze samen rondtolden. Maar uiteindelijk wierp de jongen Ikenna op de grond en smeed hij een handvol zand in zijn gezicht. De andere kinderen juichten en tilden de jongen op, en hun stemmen mengden zich tot een triomfantelijk koor

met veel gejouw en boegeroep. Die avond kwamen we verslagen thuis, en we gingen nooit meer terug.

Na dat gevecht hadden we geen zin meer om naar buiten te gaan. Op mijn voorstel smeekten we moeder om vader zover te krijgen dat hij ons het computerspel Mortal Kombat zou teruggeven, dat hij het jaar daarvoor had afgenomen en ergens had verstopt nadat Boja – die altijd de beste van zijn klas was geweest – thuiskwam met op zijn rapport in rode inkt *24ste* en de waarschuwing *Volgende rapport waarschijnlijk ook slecht*. Met Ikenna ging het al niet veel beter: hij was zestiende van de veertig en dat ging vergezeld van een brief voor vader van zijn lerares, Mrs. Bukky. Vader las de brief in zo'n vlag van woede voor dat ik alleen de woorden 'Lieve hemel! Lieve hemel!' hoorde, die hij als een refrein herhaalde. Hij pakte de spelletjes af en maakte voorgoed een einde aan de momenten dat we dansten van opwinding en schreeuwden en gilden wanneer de onzichtbare commentator in het spel beval: 'Maak hem af', en de zegevierende krijger rake klappen uitdeelde aan de overwonnen krijger door hem de lucht in te trappen of in stukken te hakken in een groteske explosie van botten en bloed. Vervolgens vulde het hele scherm zich met het woord 'dodelijk' in flitsende, vurige letters. Op een keer rende Obembe – toen hij net zijn behoefte deed – de wc uit om samen met ons met een Amerikaans accent 'Dat is dodelijk!' te kunnen schreeuwen in navolging van de commentaarstem van het spel. Moeder strafte hem later toen ze ontdekte dat hij zonder er erg in te hebben ontlasting op het tapijt had laten vallen.

Teleurgesteld probeerden we toch weer een fysieke activiteit te vinden om onze uren na school te vullen nu we verlost waren van vaders strikte regels. En dus verzamelden we vriendjes uit de buurt om op de open plek achter ons omheinde erf te voetballen. We namen Kayode mee, de enige jongen die we kenden in de wolvenmeute waarmee we op het gemeentelijke voetbalveld hadden gespeeld. Hij had een androgyn gezicht

met altijd een vriendelijke glimlach. Igbafe, onze buurjongen, voegde zich ook bij ons, evenals zijn neef Tobi, een bijna dove jongen voor wie je je stembanden flink inspande en dan nog de vraag kreeg *Jo, kini o nso?* – Sorry, wat zei je? Tobi had grote oren, die geen deel leken uit te maken van zijn lichaam. Hij werd bijna nooit boos wanneer we hem ‘Eleti Ehoró’ – Iemand met Hazenoren – noemden, misschien omdat hij het niet altijd hoorde, want we fluisterden het vaak. We renden van hot naar her over dit veldje, gekleed in goedkope voetbalshirts en T-shirts waarop we onze spelersnaam hadden geschreven. We speelden als gekken en schoten de ballen regelmatig op het erf van buurhuizen, waarna we klungelige pogingen deden ze terug te halen. Bij sommige huizen waren we vaak nog net op tijd om te zien hoe de burens, zonder acht te slaan op onze smeekbeden hem terug te geven, de bal lek prikten omdat die iemand had geraakt of iets had kapotgemaakt. Eén keer vloog de bal over de muur van een buurhuis en raakte hij het hoofd van een kreupele man waardoor die van zijn stoel viel. Een andere keer verbijzelde de bal een ruit.

Telkens wanneer ze een bal vernielden, legden we geld in en kochten we een nieuwe, behalve Kayode, die hoorde tot de steeds groter wordende groep echt arme inwoners en die nog geen *kobo* te spenderen had. Hij droeg meestal een afgedragen, gescheurde korte broek en woonde met zijn bejaarde ouders, de geestelijke leiders van de kleine Christ Apostolic Church, in een huis waarvan de eerste verdieping niet was voltooid, in de bocht van de straat die naar onze school leidde. Omdat hij niet kon meebetalen, bad hij voor elke bal en vroeg hij God ons te helpen de bal langer te houden door ervoor te zorgen dat hij niet van het veldje af vloog.

Op een dag kochten we een mooie, nieuwe witte bal met het logo van de Olympische Spelen in Atlanta 1996. Nadat Kayode had gebeden, begonnen we een wedstrijdje, maar we hadden nog geen uur gespeeld of Boja gaf de bal een keiharde trap,